

Bringing Organisations & Network Development
to higher levels in the Farming sector in Europe

Reconsiderare CAP Cazul României, Republicii Moldova și Franței

Cuprins

Rezumat executiv.....	2
Introducere.....	3
1. BOND.....	5
1.1 Proiectul.....	5
1.2 Forumul interregional și instruirea formatorilor.....	6
1.3 Tururi de studiu.....	8
1.4 Atelierul național din România.....	10
1.5 Masa rotundă regională din România.....	12
1.6 Activități în Franța și Republica Moldova.....	13
1.7 Hambarul.....	16
2. Acțiunea colectivă: trecut, prezent și viitor.....	18
2.1 Colectivitatea și colectivizarea în Europa.....	18
2.2 România și Republica Moldova.....	19
2.3 Franța.....	21
2.4 Exemple pozitive bazate pe acțiuni colective.....	22
3. Proiectul BOND pus în aplicare: modul în care proiectul influențează elaborarea politicilor.....	23
3.1 CAP.....	23
3.2 Noi instrumente pentru drepturile omului.....	24
3.2 Propuneri de politici BOND.....	26
Atelierul național din România.....	27
Masa rotundă regională România.....	28
Atelierul național al Franței.....	29
Atelierul național din Rep. Moldova.....	29
Concluzie.....	31

THIS PROJECT HAS RECEIVED FUNDING FROM THE EUROPEAN UNION'S HORIZON 2020 RESEARCH AND INNOVATION PROGRAMME
UNDER GRANT AGREEMENT N° 774208

Rezumat executiv

BOND este un proiect care a reunit 17 parteneri din 12 țări europene. Acesta a avut ca țintă să promoveze un sector agricol mai sănătos, mai productiv și mai armonios în UE, atingând niveluri mai ridicate de organizare și de interconectare între diferiți factori interesați. Acest raport regional, unul dintre cele șase rapoarte finale ale proiectului, se axează pe activitatea a trei organizații din Franța, Republica Moldova și România și se implică în Politica Agricolă Comună (CAP). Capitalul social, acțiunea colectivă, agroecologia și cooperarea sunt cele patru principii principale propuse factorilor de decizie politică în cadrul reformei naționale CAP din 2020. Prin prezentarea activităților regionale alese ale proiectului și analizarea domeniului de aplicare și a implicațiilor acestora, raportul susține că sectorul agricol european are nevoie de o abordare nouă, bazată pe drepturi favorabile incluziunii pentru comunitățile agricole defavorizate, cunoștințe și experiență inovatoare la nivel local. Metodologic, acest argument se bazează pe cei trei piloni ai proiectului: A vedea, a învăța și a spune. „A vedea” a însemnat vizitarea altor domenii, ascultarea celor mai bune practici ale colegilor. „A învăța” a însemnat schimbul de idei și dezvoltarea de noi perspective. „A spune” a însemnat partajarea de noi confirmări și extinderea întinderii proiectului către beneficiarii indirecti.

Au apărut două probleme comune principale: lipsa cooperării și subdezvoltarea rurală; prețurile denaturate ale alimentelor și susținerea cantității în raport cu calitatea. Pentru a rezolva aceste probleme, raportul propune ca CAP să facă obiectul unor procese decizionale transparente și deschise. În plus, lanțurile valorice scurte sunt un model de dezvoltare teritorială, iar acțiunea colectivă poate fi consolidată prin formalizarea rețelelor noi sau celor deja existente. În cele din urmă, sunt necesare revizuirii ale legislației care utilizează instrumente privind drepturile omului pentru a dezvolta strategii incluzive și echitabile.

Introducere

Ce au în comun Franța, Republica Moldova și România? Franța este piatra de temelie a sectorului agricol din Europa, ea a contribuit la înființarea și reglementarea sectorului în Uniunea Europeană (UE), iar în prezent politicile sale funciare sunt mai dezvoltate și mai adaptate din punct de vedere social. Republica Moldova are legătură cu UE prin acordul de Asociere UE-Moldova (2016) și Parteneriatul Estic anterior (2009), și se angajează să consolideze stabilitatea sectorului său agricol la nivel național și internațional. România a aderat la UE ca unul dintre Noile State Membre (NMS) în timpul ultimei extinderi a UE (2007) și încă se luptă la nivel de politică să construiască un sector agricol inclusiv și atractiv.

Cele trei țări au nevoi, constrângeri și realități agricole diferite, dar pot învăța unele de la altele pentru că au un patrimoniu comun al agriculturii colective. Conectând experiențele și împărtășind cunoștințele, ele devin modele pozitive pentru alte contexte naționale. Franța sprijină în prezent modelul de cooperare voluntară pus în aplicare după al doilea război mondial. Republica Moldova și România încearcă să evite modelul comunist de cooperare forțată în căutarea unui nou model pozitiv care să nu echivaleze agricultura colectivă cu frica.

De aceea țărani, fermierii și administratorii de terenuri francezi, moldoveni și români sunt protagoniștii acestei publicații despre acțiunea colectivă, colective și cooperative. Acest raport face parte din proiectul BOND, care aduc organizațiile și dezvoltarea de rețele la niveluri mai ridicate în sectorul agricol din Europa. Ceea ce a rezultat din activitățile și întâlnirile BOND este nevoia comună, intenția și efortul unei acțiuni colective și promovarea capitalului social. Cheia pentru a permite și protejează această voință comună este un cadru unificator al politicii funciare europene care reglementează relațiile UE dintre membrii și țările terțe în ceea ce privește resursa comună, care o reprezintă terenul.

Reprezentând producătorii lor de alimente, CUMA (Coopératives d'Usement de Matériel Agricole) din Franța, ProEntranse (Antreprenoriat, Training și Servicii) în Rep. Moldova, și Eco Ruralis (Asociația Națională a Fermierilor Țărani) din România, au colaborat la acest raport, adunând experiențele și punctele lor de vedere rezultate din participarea activă la BOND. Proiectul a dezvoltat instrumente inovatoare pentru a regândi diverse forme de acțiune colectivă. Raportul descrie metodologia, activitățile și constatările proiectului și explică modul în care europenii le pot utiliza pentru a construi propuneri influente și reforma politici, cum ar fi Politica Agricolă Comună (CAP). În această perioadă de criză istorică pentru acțiuni colective, identificarea și schimbul de bune practici pot avea un impact puternic asupra politicii, stimulând în același timp capitalul social.

Primul capitol prezintă proiectul BOND și activitățile puse în aplicare de partenerii săi, prin intermediul Eco Ruralis, CUMA și ProEntranse, ridicând probleme și propuneri de politică specifice. Al doilea capitol se axează pe tema majoră a acestui raport, acțiunea colectivă sub formă de colective și cooperative, concepția și punerea lor în aplicare în trecut, prezent, viitor și spațial. După o introducere generală în istoria entităților colective din țările partenere, raportul introduce, de asemenea, câteva modele pozitive din țările selectate. Al treilea capitol

se referă la impactul tangibil pe care activitățile și partenerii BOND îl pot genera la nivel decizional și normativ. După ce a prezentat Politica Agricolă Comună cu istoria și procesul său de reformă, precum și diverse instrumente internaționale recent dezvoltate, raportul a prezentat propunerile de politică rezultate din activitățile de colaborare ale acestor acțiuni colective și de interconectare. Aceste propuneri abordează aspecte specifice care sunt esențiale pentru dezvoltarea adecvată, egală și echitabilă a cadrului agricol european, și anume regândirea CAP prin acțiune colectivă.

1. BOND

Casetă: Capitalul social: rețelele împreună cu normele, valorile și înțelegerile comune care facilitează cooperarea în cadrul sau între grupuri. Există multe dezbateri cu privire la diferitele forme pe care le ia capitalul social, dar o abordare simplă îl împarte în trei categorii principale: obligațiuni, punți, legături. (OCDE) Vezi <https://www.oecd.org/>

În ciuda diferenței lor, toate țările partenere s-au reunit spre atingerea a trei obiective comune: crearea de rețele, acțiunea colectivă și construirea capitalului social. BOND este un proiect pentru sectorul agricol al UE și sprijinirea lui de realitățile locale, comunitățile de fermieri, țărani, administratori și manageri ai terenurilor europene.

Acest capitol discută proiectul, partenerii și activitățile sale. Acesta se concentrează asupra cadrelor agricole franceze, moldovenești și românești. Întrucât România a găzduit cel mai mare număr de evenimente, raportul o utilizează ca exemplu explicativ general pentru activitățile prezentate, urmat de experiența contextualizată a celorlalte două țări. Instrumentul care face din BOND un proiect cu caracteristici de impact în ultima secțiune a capitolului. Casetele specifice explorează activitățile care prezintă experiențele individuale directe ale unora dintre persoanele care au găzduit evenimente și au participat la activități BOND.

Casetă: Țăran: orice persoană care se angajează sau care caută să se angajeze singur, sau în asocieri cu alții sau ca o comunitate, în producția agricolă la scară mică pentru subzistență și/sau pentru piață, și care se bazează în mod semnificativ, deși nu neapărat exclusiv, pe munca realizată de familie sau munca a celor din familie și alte moduri ne-monetizate de organizare a muncii, și care are o dependență specială și atașament față de teren. (UNDROP)

1.1 Proiectul¹

BOND este un proiect care a reunit 17 parteneri din 12 țări europene², care au primit fonduri din programul de cercetare și inovare UE Orizont 2020. Acesta a început în 2018 și s-a încheiat în 2020 cu scopul de a promova un sector agricol mai sănătos, mai productiv și armonios în UE, atingând niveluri mai ridicate de organizare și de creare de rețele între diferitele părți interesate. Actorii implicați au fost chemați să-și împărtășească cunoștințele și experiența în sectorul agricol și de mediu, organizând și participând la ateliere de lucru, mese rotunde de politică regională, tururi de studiu și un forum al tinerilor care a încurajat puternic acțiunea colectivă și capitalul social. Agricultorii și administratorii terenurilor au avut un rol esențial în sustenabilitatea ecologică și economică a sectorului agricol al UE.

Obiectivele specifice stabilite au fost:

1. să elaboreze soluții și să construiască capital de legătură în cadrul grupurilor de fermieri și de manageri de terenuri, asigurând coeziunea și încrederea în rândul oamenilor;

¹ Pentru mai multe detalii despre proiect, partenerii săi, actorii și toate activitățile sale menționate în acest raport, vă rugăm să consultați site-ul proiectului BOND: „Reuniunea Organizațiilor și Dezvoltarea rețelelor (BOND) la niveluri mai ridicate în sectorul agricol din Europa”, 2019, <https://www.bondproject.eu/>.

² Pentru numele și site-urile web ale entităților implicate, consultați lista participanților.

2. să permită diferitelor organizații să se apropie, construind capital de legătură pentru a forma rețele mai mari (lanțuri valorice, cooperative și organisme de vârf), înțelegând atitudinile, punctele slabe și constrângerile care împiedică acțiunea colectivă;
3. să construiască legături între capital, dezvoltarea legăturilor cu entitățile cu interese și puteri diferite, inclusiv guvernul, donatorii, mediul academic, sectorul privat, pentru a ajunge la o poziție mai puternică în procesul decizional;
4. să implice mai mulți actori și factori de decizie politică.

Strategia proiectului a fost construită pe trei cuvinte cheie, *a vedea, a învăța și a spune* și reprezintă trei piloni care se consolidează reciproc. În primul rând, fermierii și administratorii de terenuri implicați au avut șansa de a învăța din vizitarea experiențelor de succes din alte țări. În al doilea rând, partenerii implicați au fost invitați să înțeleagă atitudinile și să depășească deficiențele și constrângerile, să analizeze experiențele grupurilor din țările selectate și să inițieze un proces de consolidare a capacităților către o acțiune colectivă eficientă. În al treilea rând, participanții au fost în cele din urmă pregătiți să își afirme poziția în peisajul politic. Fiind implicați în noi interacțiuni, ei au împărtășit puncte de vedere și au creat o gândire comună în jurul unor domenii speciale de interes, împărtășite de noi alianțe și coaliții. Activitățile planificate au luat diferite forme. În total, în fiecare țară parteneră au avut loc cu succes șase tururi de studiu, zece ateliere tematice naționale și patru mese rotunde de politică regională, care au avut loc cu succes în fiecare țară parteneră, completat de un forum interregional, un experiment de laborator și un forum pentru tineret.

1.2 Forumul interregional și instruirea formatorilor

Forumul interregional

Forumul Cordoba a fost o explozie de culori, expresii artistice și creativitate. Acesta a avut loc în septembrie 2019, după finalizarea tururilor de studiu, pentru a obține o înțelegere cuprinzătoare a rezultatelor și pentru a putea oferi o analiză cuprinzătoare a constatărilor. Impactul tururilor de studiu nu ar fi fost același fără Forumul Inter regional organizat de Universitatea din Cordoba (UOC).

În cadrul forumului, constatările naționale au fost prezentate și explicate ca fiind aplicabile în alte contexte locale, naționale, regionale sau globale, împreună cu cele mai bune practici privind cooperarea valoroasă care urmează să fie împărtășită, pusă în aplicare și recreată. Obiectivele forumului au fost:

- să facă un bilanț al tururilor de studiu;
- să facă schimb de bune practici;
- să implice participanții în exercițiile de planificare a acțiunilor.

Prima zi a găzduit o introducere generală care a fost urmată de prezentările grupurilor din Spania, Italia și Franța, și apoi cele din Olanda, Norvegia și Marea Britanie. Ei au împărtășit ceea ce au învățat în țările pe care le-au vizitat. Conexiunile umane și ideile au apărut printr-o activitate inovatoare și creativă de spargere a gheții, numită *Mystica* menită să sărbătorească realizările excursiilor de studiu. În plus, participanților li s-a oferit o oportunitate excepțională: aceștia s-au putut alătura regizorului filmului documentar al proiectului BOND și să își spună

poveștile, toate adunate în lucrarea „Găsirea propriei tale povești”. A doua zi schimbat abordarea de la practică la teorie și a început cu o discuție plenară și un forum deschis pe tema „Experiențe interregionale și învățarea pe baza acțiunii colective”. A fost organizată o cafenea mondială în care participanții puteau sugera și face schimb de opinii pentru a prezenta propuneri menite să consolideze acțiunea colectivă. O ceremonie alcătuită din spectacole muzicale și video au închis evenimentul. Atât în prima zi, cât și în a doua zi, au fost puse în aplicare două activități introductive privind varietatea, unicitatea și biodiversitatea care caracterizează agricultura europeană: o expoziție, un schimb de semințe tradiționale europene și una cu produsele fermierilor europeni.

O parte fundamentală a atelierului interregional a fost Instruirea Formatorilor (ToT) privind administrarea, echitate și performanța organizațiilor de fermieri, conduse de Organizația pentru Alimentație și Agricultură (FAO), un partener BOND în colaborare cu Universitatea din Cordoba (UOC) și Universitatea Coventry (CU).

Instruirea formatorilor

ToT a pregătit scena pentru următorii pași ai proiectului, conectând oamenii împreună și aducând la bord diferite circumscripții și actori-cheie, într-o serie de schimburi formale și informale, dezvoltând relații și abilități. Aceasta le-a permis participanților:

- să reflecteze asupra importanței valorilor și principiilor pentru organizațiile de agricultori eficiente;
- să ofere un cadru și un instrument pentru înțelegerea și analizarea performanțelor organizaționale;
- să înțeleagă procesul de construire a unei viziuni comune;
- să elaboreze planurile de acțiune.

De asemenea, a permis unor participanți să reproducă instruirile în altă parte, după cum este prezentat mai jos ToT a fost organizat în cadrul Mesei Rotunde Regionale din România.

Agenda primei zile a cuprins o serie de subiecte, cum ar fi valorile și viziunea de organizare ca un grup, inteligența emoțională și transformarea conflictului. Cea de-a doua zi a abordat tema Crearea de legături și punți, evaluarea performanței relațiilor și servicii de consultanță, pe baza analizei diferitelor abilități organizaționale. Cea de-a treia zi s-a axat pe corelarea și conectarea relațiilor, abordând comunicarea, dialogul și promovarea și vizează dezvoltarea unor strategii comune și a unui plan de acțiune.

Ambele evenimente au permis reflecție și schimburi cu privire *la ceea ce este acțiunea colectivă*: „aceasta înseamnă construirea comunităților ai căror oameni au aceleași responsabilități și obiective [...], și înseamnă solidaritate, deoarece țărani sunt un grup marginalizat [...], ajutarea fermierilor să fie organizați, lucrând cu ei și ajutându-i să rezolve problemele zilnice [...], regruparea oamenilor și efectuarea de activități împreună, invitarea oamenilor să fie împreună și să creeze ceva împreună [...], acceptarea de petrecere a timpului cu colegii, pentru a dezvolta și adopta un proces care este format din idei diferite și pentru a satisface voința, nevoile și intențiile tuturor [...], este o abordare reciprocă a ajutorului [...], pentru noi, tinerii fermieri, înseamnă în principal să fim conectați și să devenim mai puternici într-un context dominat de

generațiile mai în vârstă [...], face parte din modul în care oamenii lucrează în fiecare domeniu, dar devine fundamental în domeniul agriculturii [...], acțiunea colectivă sprijină trecerea de la activitățile locale la activitățile la nivel regional și internațional, deoarece sprijină acțiuni care vizează diferite cadre și instrumente juridice.³

1.3 Tururi de studiu

Primul pilon, pentru a *vedea*, a luat forma în acest set de activități. Franța, Italia, Olanda, Norvegia, Spania, Marea Britanie au fost locațiile selectate. În total, 60 de reprezentanți ai fermierilor și administratorilor de terenuri au beneficiat de tururile de studiu, devenind capabili să aducă înapoi acasă în țările lor, cunoștințele și experiențele dobândite. Mai exact, acești reprezentanți au dezvoltat materiale care documentează vizitele sub diferite forme: rapoarte, interviuri înregistrate, videoclipuri, postere, biblioteci foto. Acest prim pas a permis o colectare preliminară a diferitelor forme de documente și informații și a început să dezvolte legături mai strânse între diferitele părți interesate și pentru a crea rețele interregionale, utilizând platformele de social media.

Spania

Primul grup de participanți a ajuns în Spania în februarie 2018, unde partenerul proiectului BOND care a organizat turul a fost, Coordinadora de Agriculturas y Ganaderos din Comunidad Valenciana (COAGCV).

Acesta a inclus o vizită la:

- piața angro din Valencia⁴, un exemplu de succes al unui lanț scurt de aprovizionare cu alimente, capabil să reconfigureze relațiile dintre agricultor, consumator și producător;
- Departamentul de Sănătate Publică, fundamental pentru înțelegerea reglementărilor din spatele autorizațiilor și a configurațiilor alternative de producție, distribuție și consum.

Diferite elemente au fost identificate ca modele regionale de dezvoltare pentru capacitarea capitalului social:

- băncile de terenuri publice și comunitare ca modele regionale de dezvoltare pentru abilitarea capitalului social, într-un efort de a centraliza și recupera patrimoniul agricol și natural care sprijină durabilitatea și implicarea tinerilor, și constă dintr-un sistem de mediere între oamenii care dețin terenul, dar nu îl cultivă și persoanele care sunt dispuși să arendeze o bucată de teren și să cultive alimente;
- Platforma Independenței Alimentare⁵, o platformă care reunește toate tipurile de entități și persoane care lucrează pentru independența alimentară;
- Sistemul de Garantare Participativ, un sistem alternativ de certificare apărut în rândul producătorilor pentru a garanta asigurarea calității bazată pe încredere, rețele sociale și schimb de cunoștințe.

³ Acestea sunt unele dintre cele mai importante momente colectate într-un scurt videoclip lansat de partenerul gazdă spaniol.

⁴ „Valencia en-gros: Distribuitor de materiale de hârtie, băcănie și alimente instituționale”, <https://www.valenciawholesale.com/>.

⁵ Alianța Europeană pentru Sănătate Publică, „Platforma europeană pentru independența alimentară”, 1 martie 2007, <https://epha.org/the-european-platform-for-food-sovereignty/>.

Ioana (tânăr țăran din nordul României) a văzut lumina dimineții ridicându-se de la piața din Valencia, oamenii cooperând activ pentru a forma un nou lanț comunitar de aprovizionare cu alimente.

Casetă: Independența alimentară: dreptul oamenilor la alimente sănătoase și adecvate din punct de vedere cultural, produse prin metode ecologice și durabile, precum și dreptul lor de a-și defini propriile sisteme alimentare și agricole. (La Via Campesina)

Franța

Al doilea grup de participanți a ajuns în Franța în martie 2018. Turul, organizat de CUMA, a inclus vizite la diverse forme de organizații colective, nu toate cu statute de cooperare, acoperind diferite etape ale lanțului alimentar.

Casetă: Participanții moldoveni în Franța

Doi participanți au plecat din Republica Moldova în Franța: Irina Pompus, cercetător, și Andrei Zbanka, consultant. Pentru contextul lor național, este important să înțeleagă evoluția cooperării în Franța, punctele sale forte și punctele slabe, metodologia de creare și administrare a unei cooperative. Turul de studiu a dus la concluzia fundamentală că fiecare soluție poate și trebuie adaptată la nivel de țară. Participanții din Republica Moldova au fost interesați în principal de cazul Le Panier Vert și au identificat că specializarea este cheia succesului în țara lor. Dimpotrivă, participantul român a prevăzut o mai bună implementare prin intermediul organizațiilor generale din țara sa.

Printre alte locuri, grupul a vizitat:

- Le Gerموir, incubatorul unei ferme, pentru a promova înființarea agriculturii ecologice prin oferirea unei perioade de experimentare „în mărime naturală”;
- Cuma Nord'Oignon, un exemplu clasic de cooperativă pentru utilizarea mașinilor agricole, un grup de producători care investesc împreună, în acest caz, în sectorul producției, uscării și ambalării cepei;
- Le Panier Vert⁶, o cooperativă complet funcțională pentru a procesa și vinde alimente în magazinul fermierilor locali;
- Centrul de Cercetare în Domeniul Legumelor al Camerei de Agricultură, un moment pozitiv pentru a reflecta asupra nevoii de a face schimb de experiență și asupra pasului fundamental de a înțelege rezultatele cercetării tehnice.

Casetă: Participant român în Franța + imagine

Dan Cismas a fost unul dintre cei mai activi membri ai Eco Rurals în participarea la activitățile BOND. Vizita, descoperirea și dezbaterile asupra realității CUMA i-au afectat profund înțelegerea și abordarea față de colective: el o descrie ca fiind un sistem de cooperare de succes, care ar putea fi aplicat și în regiunea estică. Dan vorbește despre trecut și viitor; este conștient de faptul că cooperarea în România este împiedicată de reticență și prejudecăți, dar se poate găsi cheia reconectării fermierilor și țăranilor către acțiunea colectivă. Potrivit acestuia, prin transformarea abordării responsabilității se vor realiza pași pozitivi: odată ce, responsabilitățile au fost atribuite de sus, în timp ce, de acum înainte, responsabilitatea este un proces de jos în sus, creând mai mulți lideri, luând împreună măsuri colective. Este o provocare pentru români, dar schimbările sunt deja vizibile. După Franța, el a început să promoveze formarea unei alte cooperative de producători în regiunea sa: „parteneriatul nu trebuie pus în aplicare la toate nivelurile, dar, după cum arată CUMA, membrii diferitelor sectoare agricole se pot uni și își pot mări activitatea și eforturile.

⁶ „Au Panier Vert”, <http://www.aupaniervert.fr/>

Dan Cismas a văzut Cuma Le Verlossoise, un grup de partajare a echipamentelor și promovarea proiectelor teritoriale cu municipalitatea, și a fost uimit de modul în care una dintre regiunile cel mai puțin avantajate din Franța a fost în măsură să implice municipalitatea locală, fermierii și asociațiile pentru a remodela împreună viitorul comunităților și terenurilor lor.

Marea Britanie

Casetă: Participant român în Marea Britanie + imagine

Iulian Dutu este membru al Eco Ruralis de ani de zile; este un țăran, iar brutarul din Turtita Fermecata*.

Iulian își amintește de vizita sa în Anglia ca o introducere foarte formativă și incluzivă a realității agricole naționale: grupul a reușit să viziteze cooperativele de producători și vânzători, ferme, câmpuri, CSA și să aprecieze exemplele de conservare a biodiversității, habitate naturale, mediul și reînnoirea generațiilor. O fermă urbană de animale i-a atras atenția lui Iulian, în special: este amplasată în centrul orașului Bristol, iar intrarea și facilitățile sale au fost deschise tuturor, gratuit. Acesta i-a amintit de o activitate agricolă în București, deși plasată în mediul rural. La Bristol, a avut ocazia să vadă cea mai pasională și dinamică reprezentare a economiei locale, care să fie pusă în practică în România.

În cele din urmă, un grup de participanți a ajuns în Anglia în aprilie 2018, iar al șaselea și ultimul tur, organizat de partenerul proiectului BOND Project, Land Workers' Alliance (LWA), a inclus o vizită la:

- sediul LWA, un exemplu național de uniune pe baza micilor fermieri care luptă pentru un viitor mai bun pentru comunitate, punând dimensiunea umană la baza alianțelor fermierilor pentru a spori solidaritatea, a consolida acțiunea colectivă, pentru a dezvolta conexiuni;
- două ferme membre;
- diferite CSA (Agricultură Sprijinită de Comunitate), cooperative deținute de membri care se bazează pe o agricultură durabilă participativă;
- Bristol Food Network⁷, un model de activitate în vederea dezvoltării durabile a orașelor, care a făcut din Bristol o rețea de producători/consumatori rurali/urbani, modelând treptat politica lor alimentară;
- o asociație a animalelor hrănite pe pășuni, un sistem eficient de producție a animalelor, care respectă bunăstarea animalelor.

Iulian (vezi caseta 8) și Dragoș (producător de semințe la scară mică din sudul României) *au văzut* cum se desfășoară diferite experiențe de cooperare în cooperativele mici ale fermei Tamarisk⁸, o sinergie a activităților guvernamentale și de mediu, cele ale serviciilor Gloucester⁹, dedicate calității sursei și alimentelor etice, precum și cele ale PEPC¹⁰, o fermă de prelucrare.

1.4 Atelierul național din România

Al doilea pilon al proiectului este a *învăța*. Extinderea atenției față de mediul local, Eco Ruralis a preluat conducerea primei sale activități pe țară: Bucureștiul a găzduit cel de-al cincilea Atelier Tematic Național al BOND. La aceste zece reuniuni naționale comune subiectele obișnuite

⁷ „Bristol Food Network”, 2014, <https://www.bristolfoodnetwork.org/>.

⁸ „Ferma Tamarisk”, 2020, <https://tamariskfarm.co.uk/wp/>.

⁹ „Servicii Gloucester”, <https://www.gloucesterservices.com/>.

¹⁰ „Black Bark Films & Landworkers' Alliance”, „In Our Hands”, 2018, <https://inourhands.film/stories/>.

dezbătute de diferite părți interesate au fost: agricultura durabilă, accesul la durabilitatea pieței și a mediului, scopul de a utiliza și de a aplica procesele și instruirea elaborate pentru grupuri în vederea construirii propriilor rețele de strategie și de planuri de acțiune și atingerea unor niveluri mai ridicate de activitate colectivă și de agregare. A fost un moment crucial pentru regiunea Europei de Est din punct de vedere agricol și social. Noi oportunități au apărut datorită Declarației Organizației Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor și a altor persoane care lucrează în zonele rurale (UNDROP) și Deceniului Națiunilor Unite pentru agricultura familială (UNDFP). România a deținut Președinția Consiliului UE în timpul negocierilor privind Politica Agricolă Comunitară (CAP), un alt element de sprijin pentru consolidarea poziției și influenței zonei estice.

Casetă: Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor și ale altor persoane care lucrează în zonele rurale (UNDROP) este o rezoluție fără caracter obligatoriu din punct de vedere juridic adoptată de Organizația Națiunilor Unite în 2018. Rezoluția 73/175 a Adunării Generale a ONU și Rezoluția 39/12 a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului. Este compus din 28 de articole care definesc noțiunea de țăran și stabilesc drepturi conexe. (ONU)

Regiunea trebuie, pe de o parte, să construiască alianțe între fermierii de bază și organizațiile societății civile și, pe de altă parte, să creeze sinergii și să ofere o agendă politică regională. Numele evenimentului de două zile a fost: „Cum poate mobilizarea colectivă la nivel local să lege o abordare a drepturilor omului (HR) în politicile publice pentru alimentație și agricultură?”. Evenimentul a reunit 100 de participanți din România și Europa de Est: mici fermieri și producători de alimente agroecologice, reprezentanți ai societății civile ai organizațiilor sociale și de mediu, invitați internaționali.

Prima zi a găzduit discuții cu privire la:

- rolul drepturilor țărănești în procesul regional de unificare;
- efectele CAP asupra producătorilor și consumatorilor din interiorul și din afara UE;
- rolul instrumentelor FAO și ONU în facilitarea dialogului politic la nivel național.

A doua zi s-a deschis cu panouri dedicate prezentării instrumentelor internaționale care pot fi utilizate pentru a construi un plan strategic care influențează punerea în aplicare a CAP după 2020 la nivel național.

- UNDFP ca proces viu și de confruntare care vizează stabilirea rolului fermierilor de familie în ceea ce privește productivitatea în sistemul alimentar;
- UNDROP în calitate de document reprezentativ pentru țăranii și fermierii care vizează prefigurarea CAP și drepturile micilor fermieri; acest lucru a fost identificat de toți participanții ca un instrument de legătură care unește luptele și strategiile universale ale fermierilor, în special procesul est-european către independența alimentară.

Participanții au *învățat* că, în ciuda diferențelor naționale, fac parte dintr-o regiune de țări cu provocări comune și, împreună, pot lucra pentru un viitor mai bun pentru țăranii și fermierii europeni și non-europeni prin acțiuni colective. Ei au *învățat* că CAP este o politică comună care poate fi aplicată la nivel național în funcție de nevoile locale. Ei au *învățat* că instrumentele internaționale bazate pe drepturile omului, cum ar fi UNDROP, vorbesc în numele fermierilor și

sunt esențiale pentru construirea unei strategii comune, consolidarea capitalului social și consolidarea rețelelor comunitare.

1.5 Masa rotundă regională din România

Casetă: LEGO Serious game Bond Serious Play este o metodă interactivă și jucăușă pentru rezolvarea problemelor și dezvoltarea abilităților de gândire critică. Este un instrument derivat din metodologia LEGO SERIOUS PLAY, o metodologie de facilitare creată de Grupul Lego. Este o trecere între joc, jocuri și gameificare, în scopul de a oferi o abordare mai elastică pentru a promova construirea de capital social, facilita capacități mai mari pentru învățare socială și interacțiuni și de a îmbunătăți rezolvarea problemelor de grup. Abordarea conține modalități mai bune de a lucra unii cu alții, de a veni cu soluții comune și de a promova alianțe constructive.

În contextul BOND, această interfață de jocuri a fost aplicată în mesele rotunde de politică regională din Portugalia, Ungaria, România și Polonia.

În cele din urmă, al treilea pilon este *spune*. Eco Rurális a organizat prima Masă Rotundă de Politică Regională în noiembrie 2019 la Cluj Napoca. Aceste activități au avut ca scop dezvoltarea legăturilor și relațiilor dintre agricultori, grupurile de administratori de terenuri, factorii de decizie politică și alte părți interesate cheie la nivel local, regional, național și al UE, pentru a facilita înțelegerea reciprocă a diferitelor realități și acțiuni coordonate. Metodele participative au constituit elementul inovator al acestor reuniuni, deoarece noile interfețe, instrumente și platforme s-au bazat pe tehnici de joc. Această metodă de joc a fost menită să creeze o nouă interfață între agricultori și factorii de decizie politică, stimulând astfel interacțiunea și adăugând valoare unei liste de recomandări puse la dispoziție pe scară largă în țările selectate și pentru factorii de decizie din UE. Aspectele de politică și propunerile apărute sunt prezentate în al treilea capitol, secțiunea 3.3.

Numele evenimentului de două zile a fost „Acțiunea colectivă pentru accesul la terenuri agricole: Ce oportunități aduce politica agricolă comună a UE pentru fermierii și administratorii de terenuri din Europa de Est?”. A adus în Transilvania 20 de participanți. Părțile interesate au fost la fel de variate ca grupurile de fermieri, conservarea terenurilor și accesul la organizațiile funciare, cadrele universitare, factorii de decizie naționali și reprezentanții societății civile. Țările implicate au fost la fel de diverse: România, Ungaria, Polonia, Republica Moldova, Croația, Marea Britanie, Franța și Olanda.

În prima zi, participanții au început evenimentul într-un mod inovator, cu o sesiune intensivă de jocuri în jurul temei accesului la terenuri pentru o agricultură durabilă. Sesiunea LEGO Serious Play, facilitată de partenerul polonez, a permis stabilirea unei interfețe jucăușe între fermieri și factorii de decizie politică. A doua zi s-a deschis cu mai multe prezentări ale practicilor naționale de gestionare a terenurilor și ale cadrelor politice naționale din Republica Moldova, Croația, Ungaria, Ucraina și România, descrise de reprezentanții țărilor membre. Toate cadrele de politică prezentate au articulat puternic accesul la terenuri, având, de asemenea, potențialul de a inova politicile actuale în materie de terenuri, atât în contextele UE, cât și în afara UE.

Caseta: Îndrumări voluntare pentru administrarea responsabilă a proprietății funciare, piscicole și a pădurilor (VGGT): în contextul securității alimentare naționale, acestea promovează drepturi de proprietate sigure și acces echitabil la terenuri, pescuit și păduri ca mijloc de eradicare a foamei și a sărăciei, sprijinirea dezvoltării durabile și de îmbunătățire a mediului. (FAO)

Pe baza rezultatelor obținute de atelierul național, sesiunile au continuat cu introducerea unor instrumente esențiale, ar fi:

- Declarația Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor (UNDRP);
- Deceniul Națiunilor Unite pentru agricultura familială (UNDF);
- Îndrumări voluntare privind administrarea proprietății funciare, piscicole și a pădurilor (VGGT);
- Politică agricolă comună a Uniunii Europene (CAP).

Principalele aspecte evidențiate în mod obișnuit de participanți au fost:

- piețele speculative ale terenurilor în contextul Est-European;
- lipsa noilor solicitanți și a tinerilor fermieri din cauza concentrării terenurilor;
- reînnoirea generațiilor legate de accesul la terenuri.

Participanții au evidențiat perspective diferite suplimentare privind accesul la dezbaterile funciare: Terre de Liens, o organizație franceză care facilitează terenurile pentru agroecologie, a prezentat activitățile rețelei accesului european la rețeaua de terenuri; Institutul Transnațional, un partener olandez, a prezentat activitatea Alianței Măinile pe Teren, aducând mai multă claritate cu privire la dinamica accesului european la terenuri și a drepturilor funciare. Ultima zi a mesei rotunde s-a concentrat asupra dezbaterii propunerilor politice comune și a acțiunilor convenite și dorite de comun acord.

Casetă: Agroecologie: un set holistic de principii ecologice, sociale și politice care vizează încorporarea producției alimentare în agroecosisteme și rețele sociale sănătoase și diverse, într-un mod care minimizează intrările externe, oferă mijloace de subsistență sigure pentru producători și oferă alimente nutritive pentru consumatori. Agroecologia nu poate fi redusă la un set de tehnologii sau practici reproductibile, deoarece va lua forme diferite în funcție de contextul ecologic și cultural al zonei locale. (La Via Campesina)

Participanții au spus și vor continua să le spună factorilor de decizie că UE și țările non UE au nevoie, în mod colectiv, de o nouă directivă europeană privind terenurile, favorabilă incluziunii și cuprinzătoare. Participanții le-au spus partenerilor lor despre modul în care s-a dezvoltat sectorul agricol în țările lor, despre provocări și constrângeri, precum și despre necesitatea de a împărtăși și de a reproduce cele mai bune practici.

1.6 Activități în Franța și Republica Moldova

Casetă: Participanți din Rep. Moldova la masa rotundă regională (România)

Printre mulții participanți la masa rotundă, deosebit de diversă s-a numărat delegația din Rep. Moldova. Șansa de a reuni delegațiile naționale și ale societății civile a îmbogățit evenimentul, precum și feedback-ul primit. Iusurelu a venit cu delegația națională a ProEntranse. El a descris evenimentul ca fiind unic: „într-o perioadă scurtă de timp am creat o platformă prietenoasă pentru discuții și dezbateri asupra mai multor provocări”. Potrivit acestuia, terenul a fost cea mai mare problemă pentru Republica Moldova. Iusurelu a obținut noi perspective asupra cadrului agricol al regiunii estice. Anatolie Albin a participat la activitățile BOND în calitate de membru al ONG-ului Grădina Moldovei*. El a întâlnit multe persoane care provin din diferite țări și medii, acoperind diverse subiecte, probleme și interese: „a face noi contacte, oamenii au găsit subiecte comune pentru a dezvolta în continuare împreună, prevăzând posibile colaborări viitoare și oportunități interesante pentru inițiative pe termen lung.” Anatolie a obținut mai multe informații cu privire la politica și abordarea UE în ceea

ce privește accesul la terenurile agricole, la continuarea punerii în aplicare a UNDROP și la drepturile micilor fermieri: formarea creativă a făcut ca masa rotundă să fie memorabilă. *<https://gradinamd.wordpress.com/>

În lunile iunie și iulie 2019, în Franța și Republica Moldova au fost desfășurate două ateliere naționale. În plus, primul a fost locația unuia dintre tururile de studiu, prezentate mai sus, și a doua experimentului unic de laborator țară.

Atelierul Național din Franța

Bergerac, Franța, a găzduit cel de-al nouălea atelier național BOND, sub denumirea „Re-scalarea lanțurilor valorice economice la nivel teritorial în Franța și Europa: vorbim aceeași limbă (colectivă)?”. Federația Națională Cuma (FNCUMA) a organizat evenimentul; patru organizații partenere ale proiectului BOND din Ungaria, Portugalia, România și Spania au participat la evenimentul de două zile, moderat de reprezentantul FAO din regiune.

Sesiunea inițială s-a axat pe agricultura familială, organizațiile fermierilor; în ciuda diferențelor naționale, participanții împărtășeau punctele comunele ale agriculturii familiale. În cea de-a doua sesiune, fiecare reprezentant BOND a prezentat o imagine de ansamblu asupra localizării lanțurilor valorice în propria țară, oferind definiția, raționamentul și modalitățile de punere în aplicare. Sesiunea finală a scris acest schimb de cunoștințe într-un Memorandum de Înțelegere propus (MoU), care urmează să fie diseminat și aprobat de parteneri.

Casetă: Agricultura familială: Agricultura familială include toate activitățile agricole familiale. Este o parte integrantă a dezvoltării rurale. Agricultura familială este o producție agricolă, forestieră, piscicolă, pastorală și de acvacultură gestionată și exploatată de o familie și se bazează în principal pe munca familială, incluzând atât femeile, cât și bărbații. Atât în țările în curs de dezvoltare, cât și în țările dezvoltate, agricultura familială este forma predominantă de agricultură în sectorul producției alimentare. Agricultura familială are, de asemenea, un rol socio-economic, ecologic și cultural important. La nivel național, există o serie de factori care contribuie la agricultura familială pentru a o face să aibă succes, inclusiv: un mediu politic favorabil; accesul la piețe; accesul la terenuri și resursele naturale și controlul asupra acestora; accesul la servicii personalizate de tehnologie, servicii de comunicare și extindere; accesul la finanțare; incluziunea și reziliența socioeconomică; disponibilitatea educației specializate, printre altele. Prin urmare, agricultura familială are un rol socio-economic, ecologic și cultural important. (FAO)

Memorandumul de înțelegere

Un rezultat important al atelierului național francez, Memorandumul de Înțelegere, privește consolidarea conexiunilor și crearea de rețele între țări și a fost semnat de La Federation Nationale de Cooperatives d'Utilisation de Materiale Agricole din Franța (FNCUMA), La Confederacao Nacional da Agricultura din Portugalia (CNA), La Coordinadora Campesina del Pais Valencia – Coordinadora de Agriculturas y Ganaderos din Spania (CCPV-COAG), Eco Ruralis din România și Kisleptek din Ungaria. Documentul devine un simbol al colaborării mai strânse între partenerii implicați. Părțile au convenit să coopereze pentru a atinge niveluri mai ridicate de organizare și creare de rețele, pentru a dezvolta pe termen lung un sector agricol mai sănătos, mai productiv și mai armonios în Europa. Partenerii au împărtășit aceeași voință pentru acțiunea colectivă, deoarece sunt deja implicați în acțiuni comune la nivel local: luptă pentru o societate durabilă din punct de vedere ecologic, dreaptă din punct de vedere economic și tocmai din punct de vedere social, în care agricultura la scară umană este o parte centrală a sistemului alimentar. Valorile și principiile comune sunt autonomia, emanciparea, angajamentul, apărarea și valorificarea. Ei identifică un fermier ca fiind fiecare persoană care lucrează la ferma sa.

Casetă: Vizitând FN CUMA.

Cu sprijinul Federației Regionale a CUMA Haute de France, turul de studiu a arătat cu succes vizitatorilor săi o modalitate de a coopera la scară umană. Realitatea marilor cooperative a fost lăsată deoparte în mod voluntar, cu obiectivul de a oferi publicului său exemple practice care să le permită mai întâi să înțeleagă și să gestioneze baza cooperării și apoi să o aplice în contextul lor național. Rețeaua CUMA a devenit o școală de cooperare: nu numai că participanții au putut obține informații fondate asupra sufletului tradițional al cooperativelor franceze, dar au putut experimenta și activitatea combinată a federațiilor la nivel național, regional și local. Vizitele au inclus exemple de trei faze ale activității colective în Franța, oferind stimulente participanților implicați în diferite etape de dezvoltare. Dna Ferrier a insistat asupra importanței gândirii colective ca componentă fundamentală a acțiunii colective. Fermierii care au găsit sau se alătură unui CUMA nu investesc pur și simplu ca o comunitate: lucrează, vorbesc, discută și acționează împreună; dezvoltă noi practici agricole. Ele cresc, printre altele, conștientizarea teritorială și de mediu, generând un model de agricultură care ia în atenție și de îngrijire a mediului. Membrii unui CUMA au responsabilități și iau decizii pentru ei înșiși și pentru grupul din care fac parte. Toți participanții au venit din Europa de Est. Franța a fost un model pentru cele mai bune practici, în timp ce a învățat din această experiență: organizatorii au înțeles câte dificultăți pot apărea în timpul dezvoltării unui proiect de cooperare în țări în care nu există sprijin financiar sau politic pentru astfel de planuri. Cadrul juridic și politic poate facilita sau bloca organizarea colectivă.

Obiectivul general al MoU a fost de a oferi un cadru de colaborare în jurul obiectivului comun de dezvoltare a cooperării locale între fermierii de familie și alți actori, în vederea creării de oportunități locale cu valoare adăugată pentru ferme. Activitățile planificate includ:

- construirea de parteneriate între partenerii BOND și părțile interesate din mediul rural, reunind vocea și cerințele fermierilor țărani locali și ale producătorilor de alimente agroecologice;
- promovarea unei strategii viabile de dezvoltare rurală, bazată pe valorile ecologice, sociale și economice de anvergură umană;
- consolidarea normelor flexibile în cadrul producției la scară mică;
- promovarea unei valori adăugate ridicate prin promovarea transferului de cunoștințe, a instruirii, a mentoratului, a inovării alături de metodele tradiționale.

Într-un cadru de colaborare, semnatarii au convenit asupra:

- instituirii unor practici periodice de schimb de informații și schimbul de experiență;
- construirii unei platforme comune pentru punerea în aplicare a acțiunilor comune convenite.

Atelierul Național al Republicii Moldova

ProEntranse a organizat cel de-al șaselea Atelier Național al BOND la Chișinău, Moldova. „Dezvoltarea cooperativă și tineretul în sectorul agricol” este numele evenimentului de două zile care a reunit peste 20 de participanți. Obiectivul general a fost de a prezenta și discuta cu experții, funcționarii publici și liderii cooperativelor agricole o parte din experiențele din regiune în ceea ce privește dezvoltarea cooperativelor și grupurilor de producători/fermieri din Europa, utilizând experiența proiectului BOND.

Una dintre chestiunile importante dezbătute a fost analiza contextului național și internațional pentru dezvoltarea cooperării. De exemplu, sectorul agricol joacă un rol important în economia Republicii Moldova, generând cerere și adăugând astfel valoare suplimentară altor sectoare ale economiei naționale. Cu toate acestea, sectorul agricol se confruntă cu mai multe provocări, în special în ceea ce privește producția la scară mică: productivitatea și calitatea insuficiente,

accesul limitat la finanțare. În același timp, fermele mici, inclusiv fermele de subzistență și de semi-subzistență, produc o mare parte din culturile de mare valoare, cum ar fi fructele, nucile, strugurii, legumele și cartofii, care sunt vândute în cea mai mare parte pe piețele agricole în aer liber. Cu toate acestea, scăderea productivității în sectorul agricol este direct legată de lipsa investițiilor, a instrumentelor de disponibilitate a capitalului și a creditelor care îi determină pe agricultori să aplice tehnologii vechi care au redus drastic utilizarea factorilor de producție agricolă. Pe lângă aceste preocupări, există și alte provocări majore care împiedică dezvoltarea cooperării în sectorul agricol, cum ar fi consolidarea terenurilor, lipsa forței de muncă, birocrăția excesivă, dificultățile în accesarea surselor de finanțare, lipsa unui cadru legislativ de sprijin. În ceea ce privește aspectele statistice, există un decalaj mare în elaborarea datelor statistice oficiale privind dezvoltarea cooperativelor în țară.

Cooperarea a fost prezentată ca una dintre soluțiile cheie pentru sectorul agricol și pentru organizarea producătorilor agricoli. În prima zi, dezbaterile s-au axat pe analiza diferitelor aspecte de reglementare, juridice și fiscale, precum și pe strategiile și metodele adoptate în regiune pentru elaborarea și punerea în aplicare a politicilor publice de sprijinire a dezvoltării cooperativelor agricole, inclusiv a producătorilor mici și mijlocii de produse agroalimentare. Identificarea modelelor pozitive și a celor mai bune practici a fost urmată de propuneri de cooperare între Programul BOND și Ministerul Agriculturii și alte autorități din Republica Moldova responsabile cu implementarea activităților pe termen scurt și mediu. FAO și IFAD și-au prezentat proiectele în regiune. Participanții au fost, de asemenea, invitați să analizeze punctele forte, punctele slabe și oportunitățile (SWOT) ale dezvoltării cooperative în ceea ce privește accesul pe piață, cadrul juridic și capacitățile instituționale în vederea dezvoltării unei viziuni comune.

În cea de-a doua zi, discuția s-a axat pe accesul și rolul tinerilor în sectorul agricol, subliniind Legea națională a tineretului, prin care statul este chemat să garanteze participarea și dezvoltarea tinerilor. Printre diferitele constrângeri care stau la baza integrării tinerilor în sectorul agricol se numără migrația tinerilor, diferențele de gen și inegalitățile, lipsa de conștientizare, transparența și incluziunea.

1.7 Hambarul

Următoarele exemple de bune practici selectate din România, Franța și Republica Moldova sunt preluate din Hambar, un alt mod inovator de stabilire a conexiunilor. Hambarul este un depozit de povești. Are un dublu scop: unul orientat spre trecut, unul spre viitor. Hambarul a colectat experiențe directe și care însoțesc notele scrise făcându-le să fie disponibile pentru toată lumea care este interesată să vadă, să învețe și să spună, dar nu a putut lua parte direct la rețea. Hambarul oferă toate aceste experiențe pentru ca acestea să fie disponibile după încheierea proiectului, pentru a ajunge la un public mai larg și la generațiile viitoare. În interiorul Hambarului, există diferite exemple de acțiune colectivă în agricultură durabilă, marketing și mediu. Unele sunt în curs, unele sunt finalizate, altele sunt doar planuri sau proiecte în primele etape. Acestea sunt unite printr-un obiectiv comun: crearea de legături și rețele de legătură în beneficiul sectoarelor alimentar și agricol.

Casetă:

Țara parteneră	Organizarea	Locația	Obiectivul	Activitate	Provocări	Factorii de succes
Franța	Bioloos – fermă ecologică, Societate agricolă. Colectiv dinamic susținut de municipalitatea Cuma Le Verlossoise	Comuna Loos en Gohelle (regiunea Hauts de France) Franța 8 hectare de teren	<ol style="list-style-type: none"> 1) Dezvoltarea agriculturii ecologice colective 2) Crearea de locuri de muncă locale și furnizarea de locuri de muncă pentru cantinele școlare învecinate 3) Sensibilizare 	Producerea și comercializarea legumelor ecologice	<ol style="list-style-type: none"> 1) Extinderea 2) Concurență modernă a sistemelor 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Strategia municipală privind alimentele sănătoase la nivel local ca modalitate de a crea conexiuni între locuitori 2) Schimbul de cunoștințe 3) Reducerea riscului financiar prin partajarea echipamentelor specifice în
Rep. Moldova	Proiectul livada de cartier – comunități urbane care plantează pomi fructiferi și arbuști în spații publice pentru binele comun	Chișinău, Rep. Moldova 25 livezi, 360 pomi fructiferi, 70 de aluni și 500 de arbuști de zmeură	<ol style="list-style-type: none"> 1) Dezvoltarea unui oraș locuibil și rezistent, capabil să producă o parte din propriile resurse alimentare 2) Încurajarea creativității 3) Conectarea persoanelor 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Evenimente de plantare publică 2) Ateliere educaționale 3) Încurajarea responsabilității și autosuficienței cartierului 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Oamenii sceptici cu privire la plantarea în oraș 2) Cartiere diferite au vrut lucruri diferite 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Dezbateri publice 2) Implicarea și coparticiparea activă a societății civile
România (în colaborare cu Ungaria, Slovacia și Serbia)	Rețeaua de Viticultori din Bazinul Carpatic	Bazinul Carpatic	Răspândirea livezilor bine gestionate pentru a asigura autosuficiența pentru familie sau comunitate.	<ol style="list-style-type: none"> 1) Diseminarea informațiilor 2) Organizarea programelor locale, regionale și naționale (training, tururi de studiu, întâlniri) 3) Cartografierea speciilor vechi 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Soiuri locale de fructe pe cale de dispariție 2) Pierderea cunoștințelor și tehnicilor tradiționale 3) Nu există modele de activități similare 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Managementul adaptiv al livezii 2) Implicarea membrilor voluntari 3) Canale de comunicare

2. Acțiunea colectivă: trecut, prezent și viitor

După s-a menționat anterior, proiectul BOND și-a propus să reunească persoane, grupuri și organizații, să dezvolte rețele interconectate, să încurajeze acțiunea colectivă în vederea sprijinirii și valorificării capitalului social de la cooperarea locală la cea internațională. Cooperativele și colectivele sunt cadre organizatorice de mare capacitate pentru punerea în aplicare a activităților de acțiune colectivă, deoarece reunesc entitățile care lucrează împreună pentru a atinge același obiectiv. Nu este o opțiune ușoară să se investească în cooperare; unele țări europene împărtășesc o istorie dificilă a organizării colective, altele pur și simplu nu au nici o experiență cu ea. Însăși ideea de a împărtăși instrumente, responsabilități, cunoștințe, drepturi și îndatoriri nu beneficiază întotdeauna de apreciere. Pe de o parte, capitalismul, piața liberă și cota de proprietate privată cu victimele trecutului au forțat implementarea fricii de a construi comunități. Pe de altă parte, atât în regiunile vestice, cât și în cele estice, există excepții care susțin și împărtășesc cu tărie modelul, deoarece acestea experimentează mai multe succese generate de punerea sa în aplicare. Franța este un exemplu al modului în care patrimoniul acțiunii colective este pozitiv și trebuie sprijinit; Republica Moldova și Franța sunt din ce în ce mai atrase către acest model pozitiv de acțiune colectivă.

Acest capitol introduce acțiunea colectivă ca model care își poate asuma diferite forme, analizând formele istorice pe care le-a luat și realitățile sale contemporane. Accentul este dublu: regiunea estică și Franța. Capitolul prezintă, de asemenea, trei exemple de bune practici selectate din țările analizate. Procesul în jurul colectivelor, al modelelor pozitive sau negative de implementare, subliniază importanța țăranilor și a terenurilor în Europa.

Având în vedere calea ideală spre acțiunea colectivă, Franța, Republica Moldova și România ocupă trei poziții diferite: Franța este modelul stabilit care reprezintă cele mai bune practici, dar poate învăța în continuare din realități diferite; România este noul membru al UE care se luptă să construiască un nou rol pentru colective, ca mijloc de dezvoltare și inovare a sectorului agricol național; și Rep. Moldova își propune aderarea la UE care să poată fi susținută de un sector agricol îmbunătățit la nivel național, obiectiv realizabil și prin implementarea practicilor de acțiune colectivă.¹¹

2.1 Colectivitatea și colectivizarea în Europa

Kolkhozy, Трудово кооперативно земеделско стопанство, Termelőszövetkezet, Jednotné zemědělské družstvo, Jednotné rolnícké družstvo, Rolnicza spółdzielnia produkcyjna, Zemljoradničke zadruge, Gospodării Agricole Colective or de Stat, Coopérative sunt traduceri diferite ale aceleiași noțiuni. Un *colectiv* este o organizație sau o afacere care este deținută și controlată de către oamenii care lucrează în ea. Colectivizarea este organizarea întregii producții și industriei a unei țări, astfel încât să fie deținută și administrată de guvern.¹²

¹¹ Pentru mai multe detalii legate de tranziția de la socialism la piața liberă, vă rugăm să consultați Gardner, B. și Lerman, Z., „Întreprinderea cooperativă agricolă în tranziția de la agricultura colectivă socialistă”, în *Centrul de Cercetare Economică Agricolă și Departamentul de Economie și Management Agricol*, nr. 9.06 (2017)

¹² <https://dictionary.cambridge.org/>

Toate cuvintele enumerate mai sus, cu excepția celui din urmă, provin din vocabularele estic. Un colectiv poate fi forțat sau voluntar. Valurile de colectivizare au modelat Estul timp de decenii, în timp ce nu au o istorie lungă în Occident; cu toate acestea, acestea devin din ce în ce mai mult un obiect de atenție, interes și punere în aplicare. Colectivizarea forțată a fost modelul introdus mai întâi de Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice (URSS) în regiunile sale, apoi de țările din Blocul estic, care a fost urmat de unele țări comuniste din Asia de Est. Sensul negativ care este în zilele noastre asociate cu procesul provine din această istorie. Acest tip de organizare agricolă a fost un element comun al țărilor socialiste în secolul XX: colectivele agricole constituiau un sistem în care membrii erau proprietari și lucrători; nu câștigau niciun salariu, dar dețineau cote. Deși experiența colectivizării diferă de la o țară la alta, procesul este comun țărilor din fostul Bloc estic.¹³

URSS a început procesul de colectivizare a statului în 1927, ca parte a primului Plan de cinci ani introdus de Stalin. Introducerea agriculturii colective ar fi stimulat producția agricolă prin organizarea colectivă a terenurilor și a muncii, dar de fapt a cauzat crime în masă, deportare, foamete și scăderea producției alimentare. Aceasta a dus la 7 până la 14 milioane de decese, în timp ce nivelurile de producție au depășit doar cele de pre-colectivizare după 1940: procesul a fost treptat în primii ani, dar în 1930 procentul de terenuri colectivizate a ajuns la 60 % și a fost finalizat cu 96,9% din terenul deținut colectiv. Deposedarea, executarea și deportarea au fost practici care au încercat să elimine clasa socială a chiaburilor, fermierii bogați pe care țărani au refuzat să-i servească. Dar țărani fermieri, de asemenea, a încercat să se opună procesului de colectivizare intens și au fost primii care au suferit nedreptățile colectivizărilor în forță.

Țările blocului estic au început să implementeze procesul de colectivizare, în conformitate cu idealurile lui Stalin, numai după al doilea război mondial, prin diferite strategii, termene, eforturi și ideologii. În Ungaria, colectivizarea a avut succes în 1960. Colectivele au ajuns în Cehoslovacia prin intermediul comuniștilor, care au impus confiscarea, limitarea numărului de hectare și apoi interzicerea completă a proprietății private. La început, regimurile au susținut financiar colectivele, dar până la sfârșitul anilor 1980, nu au putut face față progresului tehnologic și concurenței străine. Procesele de colectivizare din Iugoslavia, Bulgaria și Polonia au fost caracterizate prin mai multe eforturi de punere în aplicare care nu au fost urmărite după 1956 și s-au bazat în principal pe limitarea numărului legal de hectare care urmează să fie proprietate privată a persoanelor fizice sau a familiilor.

2.2 România și Republica Moldova

Colectivizarea a ajuns în România în 1949, sub regimul comunist. În ciuda grabei inițiale, procesul s-a dovedit treptat și a fost realizat abia în 1962, 96% din suprafața arabilă națională colectivizată. Două au fost tipurile de colective instituite: Întreprindere Agricolă de Stat (IAS), sau fermă de stat, și Cooperativa Agricolă de Producție (CAP), sau cooperativă de producție

¹³ Următoarea contextualizare se bazează în principal pe Kokaisl, P., „Sovietic Colectivizarea Sovietică și concentrarea sa specifică asupra Asiei Centrale”, Documente agris online în economie și informatică (2013).

agricolă. Atracția, prin susținerea modelelor pozitive ale structurilor colective, și persuasiunea, prin propagandă pe scară largă, au fost principalele mijloace de punere în aplicare.¹⁴

Dificultățile care au încetinit procesul au fost strict legate de aceste două: pe de o parte, structura tradițională a zonei rurale a fost foarte ierarhică, fondată pe celebrarea prosperității ca valoare; pe de altă parte, majoritatea țăranilor erau analfabeți, incapabili să fie receptivi la mesajele ideologice. Violența și constrângerea au devenit, prin urmare, mijloacele practice fundamentale de punere în aplicare: țăranii bogați au fost eliminați, iar cadrele responsabile au folosit toate mijloacele pentru a convinge oamenii să se alăture cooperativelor. România se remarcă în regiune prin brutalitatea procesului său național de colectivizare, aparent generat mai mult de circumstanțe politice și istorice, decât de o ideologie integrată. Colectivizarea a atacat fundamentele vieții rurale, transformând comunitățile bazate pe ierarhii de statut puternice și răsturnând relațiile de proprietate, răspândind violența și clarificând lipsa de convingere și pregătire a cadrelor menite să o susțină. Singurele două rezultate pozitive posibile ale trecutului colectiv pot fi identificate în creșterea productivității agricole și în îmbunătățirea nivelului de trai al țăranilor săraci.

În prezent, România se află la răscruce¹⁵. Este posibil să se observe o convergență a trei elemente care sugerează un interes recent într-o formă de asistență reciprocă în rândul agricultorilor. În primul rând, guvernul a revizuit legea cooperativelor, făcând calitatea de membru mai atrăgătoare. În al doilea rând, au început să fie înființate primele organizații umbrelă. În al treilea rând, numărul cooperativelor locale la nivel local a crescut. Există o nouă generație de fermieri care sprijină formele contemporane de acțiune colectivă: tânărul fermier bine educat, care deține de obicei o diplomă universitară, este pozitiv în privința viitorului și deține, în medie, un teren de dimensiuni medii.

Rep. Moldova a fost una dintre cele 15 republici ale URSS din 1940 până în 1991. Colectivizarea în întreaga țară a început între 1949 și 1950, pentru a fi urmărită agresiv la începutul anilor 1960: procesul a început târziu, deoarece conducerea sovietică s-a concentrat pe o politică de rusificare a moldovenilor, pusă în aplicare în principal prin rechiziționare pe scară largă. Transnistria și Chișinău au fost zonele cele mai afectate, iar procesul a fost strict controlat de Rusia, deoarece majoritatea directorilor care au gestionat-o au fost plasați de oficiali de la Moscova. Republica Sovietică Socialistă Moldovenească a fost o republică dens populată și a fost menită să fie o țară rurală specializată în agricultură. Țara a urmat o politică agroalimentară bazată pe trei direcții principale: colectivizarea și integrarea agroindustrială, prețurile și marjele controlate, industrializarea rurală. Statul a fost actorul dominant în urmărirea acestor politici, iar producția a fost dominată de aproximativ o mie de întreprinderi agricole, dintre care mai mult de jumătate erau ferme colective. Dimensiunea medie a *colhozurilor* a fost de 3.300

¹⁴ Acestea și următoarele informații referitoare la trecutul colectiv al României au fost luate din Kligman, G. și Verdery, K., 2011. *Țărani sub asediu: colectivizarea agriculturii românești, 1949-1962*. Princeton University Press. La Princeton; Tudor, V., Micu, M. M. și Temocico, G., „Mutații în agricultura românească după de-colectivizare și privatizare”, *Conferința Economică Internațională de la Sibiu 2013* (Elsevier: 2013); WolzR. Moellers, J. și Micu, M. M., „Opțiuni pentru cooperativele de servicii agricole într-o economie post-socialistă: Dovezi din România”, *Perspectivă privind agricultura, Sage, jurnale* (2019).

¹⁵ Pentru informații suplimentare, vă rugăm să consultați fișele informative Eco Ruralis privind anumite studii de caz: www.ecoruralis.ro

ha: fermele de stat (*sovhoz*) au avut tendința de a fi mai mici, cu o dimensiune medie de 2000 ha, și mai puțină libertate în luarea deciziilor decât *colhozurile*. În cadrul acestui regim, Moldova a fost un important producător de vin și produse horticoale cu valoare adăugată în URSS. Solurile fertile, climatul favorabil, specialiștii agricoli bine educați și abundența de forță de muncă ieftină au făcut ca produsele agroalimentare să fie cel mai important export al Moldovei. De la independență, sectorul agricol a fost extrem de grav deprimat. La fel ca toate țările din Europa Centrală și de Est (CEEC), aceasta a urmărit politici de, de-colectivizare, promovate din trei motive generale: pretenții pentru justiție istorică, îmbunătățirea eficienței agricole și asigurarea securității alimentare. Restituirea a prezentat un set de probleme, cum ar fi modele extrem de fragmentate de proprietate și ineficiență în agricultura de subzistență.¹⁶

2.3 Franța

Europa de Vest nu este locul ideal unde să găsim un puternic patrimoniu emblematic al acțiunii colective. Franța este o excepție. Nu numai în regiunea sa, deoarece se mândrește cu o comoară istorică a cooperativelor, ci și în Europa, deoarece sprijină modele pozitive ale rețelelor comunitare. Baza voluntară este elementul esențial pentru un concept colectiv care promovează sustenabilitatea, participarea comunității locale și capacitatea capitalului social, modelul pozitiv de acțiune colectivă susținut în Uniunea Europeană și, în acest context specific, de BOND. În Franța (cel mai mare producător agricol din UE), agricultura cooperativă reprezintă 40% din producția industriei alimentare naționale și aproape 90 miliarde € în venituri brute, acoperind una din trei branduri alimentare din țară. *Coopératives d'Usement de Matériel Agricole (CUMA)* este un sistem comunitar care permite membrilor lor să obțină echipamente bune la un cost redus. CUMA au avut succes încă din anii 1950, iar astăzi sunt aproape la fel de vechi ca CAP: cooperativa pe care o formează este un grup de oameni care se adună pentru a împărți unelte agricole, pentru a avea șansa de a folosi mașini fără a le deține în mod privat, pe care, adesea, nu și le-ar putea permite ca indivizi. În Franța, există mai mult de 12000 de CUMA, iar modelul evoluează și se consolidează din punct de vedere tehnologic, local și social.

Casetă: CUMAs (Coopératives d'useté de matériel agricole) sunt unul dintre cele mai vechi și mai importante modele de acțiune colectivă din cadrul Europei Occidentale. Grupuri de persoane, care aparțin diferitelor sectoare ale agriculturii și fazelor lanțului alimentar, se reunesc pentru a constitui o comunitate care împart investițiile pentru mașinile agricole. Aceste cooperative sunt cooperative de servicii, care nu sunt desemnate pentru vânzare. FNCUMA (Federația Națională a Cooperativelor de utilizare a utilajelor agricole) a fost fondată în 1945. Acum, Franța găzduiește 12260 de cooperative, din 65 de federații departamentale și interdepartamentale, regrupate între 10 federații regionale.

Exemplu: Cuma Nord'Oignon	(Emergență) Fermierii trebuiau să răspundă cererii crescânde a pieței. 5 fermieri au început să creeze Cuma: doar fermierii sunt membri ai cooperativei. Acum sunt 12 membri și 6 angajați.	(Organizație) S-a stabilit o grilă de prețuri în funcție de calitate. Atunci când un producător devine membru, primul an este o perioadă de probă pentru a verifica angajamentul. Zece ani au fost necesari pentru a găsi	(Angajament financiar) Partea din capitalul social de către fiecare membru se calculează pe baza cantității de ceapă introdusă în CUMA.	(Activitate) Sortarea, clasificarea, uscarea și ambalarea cepei.
---------------------------------	---	---	---	--

¹⁶ Punctele de referință pentru colectivizare în Republica Moldova luate în considerare în acest context sunt [King, C., Moldovenii: România, Rusia și politica culturii](#) (Stanford: Hoover Institution Press, 2000); Gorton, M., *Reforma terenurilor agricole în Moldova* Ed. Department of Agricultural Economics and Food Marketing, Universitatea din Newcastle (Newcastle upon Tyne, 2004).

		modelul de operare echilibrat.		
--	--	--------------------------------	--	--

2.4 Exemple pozitive bazate pe acțiuni colective

Cuvinte precum colectivizarea și colectivele aduc în minte ideologia comunismului și frica de socialism în Occident. Exemplele bune și cele mai bune practici pot schimba această percepție. Aceleași cuvinte evocă amintiri întunecate în Est, deoarece aceste concepte implică un trecut de conversie forțată și o constrângere. Ideile și punctele de vedere noi pot avea un impact în acest sens.

Sunt necesare schimbări în percepția termenului și în punerea în aplicare a procesului, deoarece acțiunea colectivă poate contribui la un viitor de incluziune de care ar putea beneficia toate țările, indiferent de regiunea lor. Istoria a modelat ideea procesului de colectivizare, poveștile noi vor contura o idee nouă, pozitivă de colective, voluntare, incluzive, corecte și egale. Cea mai bună modalitate de a transforma viitorul colectivelor este de a arăta prezentul realităților de succes ale rețelelor, acțiunii colective și cooperării care există deja în Europa. BOND a inclus printre activitățile sale mai multe schimburi transnaționale de bune practici, iar participanții s-au întors în țările lor de origine îmbogățiți de aceste experiențe, gata să disemineze ceea ce au învățat și să reproducă aceste acțiuni pozitive în comunitățile lor locale.

Caseta:

Franța¹⁷	Rep. Moldova	România
Suprafața tarii: 54,908.7 (1000ha) Suprafața terenului: 54,755.7 Suprafața agricolă: 28.718.021	Suprafața tarii: 3385 (1000ha) Suprafața terenului: 3.288 Suprafața agricolă: 2.317,9	Suprafața tarii: 23,840 (1000ha) Suprafața terenului: 23,008 Suprafața agricolă: 13.521
Populația totală, 2018: 66.987M 2018: 19,55% populație rurală 2019: 2,57% persoane angajate (din totalul locurilor de muncă)	Populația totală: 2018, 3.535M 2018: 57,37% populație rurală 2019: 32,03% persoane angajate (din totalul locurilor de muncă)	Populația totală, 2018: 19.473M 2018: 46,02 % populație rurală 2019: 22,45% persoane angajate (din totalul locurilor de muncă)
Actori implicați: Model agricol convențional și agroecologie Producția alimentară locală și internațională Angajați și lucrători sezonieri Probleme: Accesul la terenuri Durabilitate Reînnoirea generațiilor Mobilizare civică Obstacole: Presiunea urbană Concurență Concentrarea terenurilor	Actori implicați: Micii fermieri și industriile la scară largă Exporturi și importuri Foști fermieri și moștenitori Probleme: Administrarea terenurilor Accesul la terenuri Consolidarea terenurilor Specializare a sectorului Obstacole: Competiție internațională Inovație tehnologică Stat din afara UE	Actori implicați: Micii fermieri și industriile la scară largă Români și străini Tradiție și inovație Probleme: Reînnoirea generațiilor Acapararea terenurilor Fragmentarea terenurilor Concentrarea terenurilor Obstacole: Speculații Investiții Agricultură intensivă

¹⁷ Următoarele date sunt furnizate de: FAOSTAT (<http://www.fao.org/faostat/en/#home>), OLOSTAT (<https://ilostat.ilo.org/>) și accesul platformei la terenuri (<https://www.accesstoland.eu/>). Ultimul instrument este prezentat în al treilea capitol.

3. Proiectul BOND pus în aplicare: modul în care proiectul influențează elaborarea politicilor

BOND a încercat să influențeze realitatea agriculturii în Europa prin reunirea țăranilor și fermierilor pentru a îmbunătăți calitatea și eficiența sistemului agricol european. BOND a avut ca scop facilitarea apariției de noi întreprinderi în sectoarele agricole, creșterea competitivității sectorului agricol, consolidarea piețelor de intrare și de ieșire, consolidarea coeziunii sociale și conectarea teritoriilor îndepărtate, pentru o mai bună gestionare a peisajelor și a resurselor naturale. Toate aceste procese trebuie să fie puse în aplicare în ceea ce privește politica care urmează să fie luată în considerare de ministerele europene și naționale ale agriculturii și mediului, de autoritățile regionale și guvernamentale și de instituțiile publice locale. Fiecare propunere și acțiune care urmează să fie întreprinsă a vizat fie reforma CAP, fie dezbateră funciară, fie dezbateră privind drepturile omului. Intrând în dezbateră privind o politică funciară europeană și despre necesitatea unor noi instrumente internaționale, propunerile ar putea fi luate în considerare în timpul discuției finale a CAP 2021-2027.

Acest capitol introduce CAP, în complexitatea sa istorică și spațială, și instrumentele internaționale nou dezvoltate, și anume UNDROP, UNDFP și VGGT. Apoi, prin mutarea accentului de la instrumentele la nivel internațional și relațiile infra-naționale dezvoltate între parteneri, se explică propunerile de politică dezvoltate de acțiunea colectivă a BOND. Capitolul prezintă în primul rând politica și instrumentele disponibile la nivelul UE și la nivel internațional pentru a evidenția aspecte și potențialități specifice. Apoi, acesta prezintă propunerile apărute în timpul activităților proiectului, pentru a permite compararea cadrului real al agriculturii în UE și lista tangibilă de propuneri co-construite de țărani și fermieri din întreaga Europă.

3.1 CAP

Casetă: Cronologie CAP	
1958	Tratatul de la Roma și înființarea Comunității Economice Europene (CEE)
1962	Introducerea CAP - Aprovizionarea cu alimente și sprijinul pieței (productivitate, stabilitate, standarde echitabile)
1984	Supraproducția alimentară
1982	Prima reformă - Sprijin pentru producție (subvenții pentru plata directă, durabilitate a mediului, decuplarea productivității)
2003	A doua reformă - Sprijinul agricultorilor (2 piloni - Subvenții directe și dezvoltare rurală, Schema de plată unică în locul schemei de plată unică pe suprafață, sprijinul pentru veniturile agricultorilor)
2013	Ultima reformă - Concurența (sustenabilitate, inovare, sprijin pentru zonele rurale, asistență financiară)
2020	Următoarea reformă - Simplificare (CAP 2021-2027)

CAP¹⁸ este concepută ca o politică comună, cu obiectivul de a oferi alimente la prețuri accesibile pentru cetățenii UE și un standard de viață echitabil pentru agricultori, în ciuda mai multor schimbări în context, de la războiul mondial la unificare și în obiective, de la sprijinirea pieței la sprijinul producătorilor, de la cantitate la calitate, de la productivitate la eficiență (Comisia Europeană) Există cinci obiective fundamentale ale CAP:

¹⁸Pentru referințe, informații suplimentare și actualizări despre CAP, consultați https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en.

1. Sprijinirea fermierilor și îmbunătățirea productivității agricole, asigurând o aprovizionare stabilă cu alimente la prețuri accesibile
2. Protejarea agricultorilor din Uniunea Europeană pentru a-și asigura un trai rezonabil
3. Contribuirea la combaterea schimbărilor climatice și a gestionării durabile a resurselor naturale
4. Menținerea zonelor și a peisajelor rurale în întreaga UE
5. Menținerea în viață a economiei rurale prin promovarea locurilor de muncă în agricultură, în industriile agroalimentare și în sectoarele asociate

CAP este concepută ca o politică comună care trebuie urmată de membrii comunității ca urmare a căii de acțiune colectivă. Prioritățile politice specifice destinate finanțării publice au fost definite la nivel european, cum ar fi asigurarea locurilor de muncă și a creșterii economice, durabilitatea, modernizarea, inovarea și calitatea, dar este de datoria statelor membre să le pună în aplicare alegând cel mai adecvat raport dintre plățile directe și programele de dezvoltare rurală pentru cadrele perioadei de politică.¹⁹

Odată cu povestea instituțională oficială a progresului, adaptării și succeselor vine conștiința că CAP nu și-a atins toate obiectivele cruciale și fundamentale și că trebuie reformată, deoarece designul său din zilele noastre nu se potrivește problemelor contemporane în joc. Dacă, pe de o parte, a reușit să crească standardele de productivitate, pe de altă parte, standardele de viață în rândul micilor fermieri din domeniul agricol nu s-au îmbunătățit; CAP a stabilit un preț minim pentru produsele alimentare, dar denaturează prețurile alimentelor și sprijină cantitatea în raport cu calitatea. În plus, realitatea SNM din regiunea Europei de Est arată că nevoile specifice ale acestor țări nu au fost abordate în mod eficient și favorabil incluziunii.²⁰

3.2 Noi instrumente pentru drepturile omului

Caseta: Viitorul CAP

Aspecte cheie

- să vizeze mai bine tranzacțiile mai echitabile (asigurarea unui venit echitabil, creșterea competitivității, reechilibrarea puterii în cadrul lanțului alimentar);
- să sporească atenția asupra acțiunilor de mediu și climatice (îngrijirea peisajului, acțiuni împotriva schimbărilor climatice și a mediului);
- să plaseze fermierii în centrul societății UE (sprijinirea reînnoirii generațiilor, a eforturilor de a canaliza către zone rurale vibrante, de a promova și proteja standarde ridicate de calitate a alimentelor și a sănătății)
- Probleme
- Recesiune
- Incertitudine geopolitică
- Multilateralismul comercial
- Stagnare
- Dezvoltarea schimbărilor climatice.

¹⁹ Pentru mai multe informații despre relația dintre CAP și Europa de Est (cu accent pe România), vă rugăm să consultați Knight, D.K., *România și CAP*, Eco Ruralis (2010).

²⁰ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/113/towards-a-post-2020-common-agricultural-policy>

Au fost generate noi instrumente internaționale, și anume UNDROP și UNDFE, și consolidează acum dezbaterile actuală privind aspectele legate de RESURSE UMANE. În cadrul acțiunii colective, aceste instrumente, completate de cele deja existente, au competența de a acoperi atât țările europene, cât și țările neeuropene, și anume întregul spațiu paneuropean. Aceste instrumente pot fi utilizate pentru a sta la baza necesităților social-ecologice la care CAP ar trebui să răspundă. Acestea pot umple decalajul dintre impactul CAP asupra țărilor din afara UE și securitatea socială și economică a agricultorilor din aceste regiuni care nu beneficiază de politica agricolă comună, dar sunt afectați de efectele acesteia asupra pieței.

Declarația Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor și ale altor persoane care lucrează în zonele rurale²¹ este o declarație universală. Din 2010, La Via Campesina a lucrat în acest scop, permițând tuturor statelor lumii să contribuie la procesul lung de negociere care a dus la adoptarea declarației la Geneva, apoi ratificată la New York în decembrie 2018. Documentul este compus din 27 de articole: UNDROP abordează problemele comune la nivel mondial cu soluțiile contemporane. Obiectivul final este de a îmbunătăți viața tuturor părților interesate și a persoanelor implicate în zonele rurale în viitor. Se referă la diferite aspecte: resurse sociale, culturale, economice, politice, civile și naturale, ultimul reprezentând noutatea documentului. Pentru a fi eficient din punct de vedere juridic, documentul trebuie pus în aplicare la nivel național, un proces extrem de facilitat de acțiunea colectivă. Depinde de agricultori și țărani să facă presiuni pentru aceste schimbări, dar sprijinul politic în favoarea grupurilor de bază rămâne crucial. În special, pentru țările estice, aplicarea UNDROP la nivel regional poate influența, de asemenea, o definiție mai favorabilă incluziunii a agriculturii țărănești și a agriculturii mici la nivel național, care permite o mai bună punere în aplicare a CAP și poate susține factorii de decizie naționali să consolideze politicile naționale favorabile incluziunii.

Al doilea instrument, Deceniul Organizației Națiunilor Unite²² pentru agricultura familială, este un plan de acțiune global bazat pe șapte piloni al căror obiectiv principal este de a dezvolta un mediu politic adecvat pentru a consolida agricultura familială. Mișcarea mondială a fermierilor țărani, La Via Campesina²³ face parte din mecanismul de guvernare, împreună cu IFAD²⁴, FAO²⁵. Obiectivele specifice care trebuie atinse începând cu 2019 sunt următoarele: sprijinirea tineretului, a sustenabilității generațiilor și a egalității de gen; consolidarea organizațiilor și capacităților fermierilor de familie de a genera cunoștințe; îmbunătățirea incluziunii socioeconomice; îmbunătățirea multidimensionalității agriculturii familiale. Inovația țărănească nu înseamnă înlocuirea oamenilor cu mașini, dar nici evitarea progresului: cheia este să inoveze într-un context și un cadru mai favorabil incluziunii. ECVC are propriile obiective principale ale deceniului: promovarea agriculturii familiale la scară mică, inclusiv; promovarea implementării și a aplicării HR; promovarea schimbului de cunoștințe cu privire la diversitatea producătorilor de alimente.

²¹ <https://digitallibrary.un.org/record/1650694>

²² <http://www.fao.org/family-farming-decade/home/en/>.

²³ <https://viacampesina.org/en/>

²⁴ <https://www.ifad.org/en/>

²⁵ <http://www.fao.org/home/en/>

În plus, printre instrumentele care au fost deja prezente în timpul ultimei reforme anterioare a CAP din 2013, trebuie menționate câteva: Orientările voluntare privind guvernarea responsabilă a proprietății asupra terenurilor, pescuitului și silviculturii și accesul platformelor la terenuri (VGGT).

VGGT²⁶ a apărut în 2012 și a fost aprobat de Comitetul pentru securitate alimentară (CFS) ca răspuns la reacția împotriva acaparării terenurilor și a lipsei percepute de guvernare globală. Acestea se bazează pe următoarele principii generale: recunoașterea, protejarea, promovarea, facilitarea, controlul titularilor legitimi de drepturi și drepturi de proprietate, prevenirea litigiilor de proprietate, conflictele violente și corupția. Orientările sunt un instrument de drept moale, fără caracter obligatoriu și global în domeniul de aplicare. Pe parcursul mai multor ani de negocieri, CFS s-a deschis mișcărilor civile și sociale. VGGT a apărut într-un context în care a existat o atenție majoră din partea mass-mediei în ceea ce privește resursele umane în ceea ce privește chestiunile legate de acapararea terenurilor și reprezintă primul instrument internațional care a adoptat un Pact internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (ICESCR) în ceea ce privește problema posesiunii resurselor naturale. Principalele obiective sunt următoarele: accentul pus pe grupurile cele mai vulnerabile și marginalizate, respectarea și protecția drepturilor legitime de proprietate, introducerea de măsuri de reducere a concentrării și speculațiilor terenurilor, sprijinirea unei reforme și a redistribuirii adecvate a terenurilor, definirea investițiilor responsabile și a garanțiilor în cazul achiziționării de terenuri la scară largă (LSLA). După adoptare, VGGT au fost utilizate de FAO, guverne și societatea civilă, prin programe internaționale și transnaționale, ca ghiduri tehnice, cadre de învățare, manual pentru oameni, ateliere de formare, puncte de referință la diferite niveluri.

Platforma de acces la teren este introdusă ca instrument dezvoltat și în continuă dezvoltare pentru a crește transparența și disponibilitatea datelor și compararea. Înființată în 2012, aceasta funcționează ca o rețea informală care reunește aproximativ cincisprezece organizații locale din întreaga Europă pentru a face schimb de experiență și a promova importanța accesului la terenuri pentru tranziția agroecologică și [reînnoirea generațiilor](#). Construirea alianțelor este obiectivul principal în timp ce accesul inclusiv la terenuri este problema crucială care urmează să fie rezolvată și succesiunea terenurilor agricole principala provocare care urmează să fie realizată.

3.2 Propuneri de politici BOND

Indiferent de locația în care a avut loc activitatea de colaborare în rețea, metodologia aplicată a fost aceeași, *a vede a învăța și a spune*. Obiectivul comun al reuniunilor a fost de a găsi și analiza aspecte politice și de a elabora propuneri de politici pentru factorii de decizie. Trei evenimente specifice deja discutate în prima secțiune a raportului sunt selectate aici pentru rezultatele politicilor lor: atelierul național și masa rotundă regională din România, atelierul național din Franța și atelierul național din Republica Moldova. Eco Rurales a considerat că acțiunea colectivă poate consolida agricultura la scară mică și că aplicarea instrumentelor internaționale poate asigura accesul la terenuri și informații, susținând independența alimentară. CUMA a

²⁶ <http://www.fao.org/tenure/voluntary-guidelines/en/>

Învățat că lanțul valoric scurt și agricultura familială pot îmbogăți sistemele alimentare agricole. ProEntranse le-a spus colegilor săi că specificațiile pot fi cheia creării de rețele în agricultură.

Atelierul național din România

Problemă de politică 1. Dreptul la cunoștințe, inovare, terenuri și resurse naturale sănătoase și accesibile.

Propuneri de politici:

- 1.1. stabilirea unor obiective cuantificabile ambițioase pentru reducerea utilizării agrochimice sintetice și instituirea unui sistem de monitorizare pentru urmărirea progreselor;
- 1.2. asigurarea faptului că numai cercetarea și inovarea care sporesc mai degrabă decât erodează autonomia producătorilor de alimente sunt eligibile pentru finanțarea Orizont Europa;
- 1.3. Crearea unei directive europene privind terenurile pentru a pune în aplicare VGGT, așa cum a fost recomandat de Comitetul pentru securitate alimentară mondială, și pentru a facilita accesul la terenuri pentru micii producători durabili la scară mică.

Problemă de politică 2. Definiții comune stabilite în jurul agriculturii, pentru a depăși constrângerile investitorilor speculativi care primesc sprijin; definițiile viitoare ar trebui să se bazeze pe UNDROP care așteaptă punerea în aplicare în statele membre.

Problemă de politică 3. Modelul de producție și distribuție a alimentelor în România.

Propuneri de politici:

- 3.1 acordarea de sprijin specific tinerilor fermieri și noilor intrați care se angajează în agroecologie la scară mică, inclusiv o indemnizație lunară pentru a permite progresul către un venit decent;
- 3.2 Sprijinirea cercetării și inovării care sunt integrate în sistemele agroecologice și alimentare independente și care se bazează pe numeroasele inovații de nivel scăzut de tehnologie existente deja;
- 3.3 Orientarea serviciilor de consiliere agricolă către o tranziție agroecologică la scară mică, care ar include programe de schimb de la fermieri la fermieri;
- 3.4 Asigurarea faptului că obiectivele CAP și planurile strategice naționale aderă la recent adoptatul UNDROP.

Problemă de politică 4. CAP și alte politici relevante trebuie să facă obiectul unor procese decizionale transparente și deschise.

Propunere de politică:

- 4.1 Dezvoltarea participativă a planurilor strategice naționale ale fiecărui stat membru, inclusiv ale autorităților locale, ale societății civile și ale organizațiilor de fermieri, cu un accent specific pe implicarea comunităților agricole locale din prima linie (care solicită în mod explicit participarea fermierilor, a lucrătorilor agricoli, a păstorilor și a altor producători de alimente care sprijină agroecologia în elaborarea planurilor strategice naționale).

Masa rotundă regională România

Problemă de politică 1. Pierderea biodiversității necesită o utilizare mai durabilă a terenurilor, reînnoirea urgentă a generațiilor, creșterea populației și impulsul pentru producția brută, precum și valorile adăugate, stabilitatea în sectorul agricol, acțiuni colective cu accent pe cooperarea fermierilor.

Propuneri de politici:

- 1.1. asigurarea accesului la informații la nivel local și sprijinirea modelelor colective voluntare;
- 1.2. Elaborarea planurilor naționale de acțiune cu exemple pozitive din alte țări;
- 1.3. introducerea de măsuri naționale pentru a aborda în mod pro activ principiile UE privind libera circulație și instituirea de capital și a reglementărilor care abordează în mod specific problema acaparării terenurilor;
- 1.4. Prioritizarea unui plan de acțiune pentru peisajul suplimentar al UE, fermierii și piețele naționale care intră pe piața intracomunitară a UE.

Problemă de politică 2. Lipsa definițiilor recunoscute la nivel internațional și nevoia de capital social de lux pentru un cadru de politică agricolă mai favorabil incluziunii.

Propuneri de politici:

- 2.1 asigurarea unei definiții favorabile incluziunii a micilor fermieri și a țăranilor în CADRUL CAP UE;
- 2.2 introducerea de măsuri menite să reducă decalajul dintre agricultorii mari și cei mici din CAP UE, măsuri care vizează menținerea fertilității solului regional;
- 2.3 consolidarea statutului agricultorilor și a agriculturii la scară umană în cadrul noilor negocieri ale CAP ale UE;
- 2.4 Îmbunătățirea colectării și disponibilității datelor oficiale și transparente, atât la nivel național, cât și la nivelul UE.

Problemă de politică 3. Acțiune colectivă privind dreptul la dezbateri a terenurilor în raport cu modelul de producție și distribuție a alimentelor în regiunea Europei de Est.

Propuneri de politici:

- 3.1 Îmbunătățirea calității solului și a măsurilor de productivitate pentru a sprijini administrarea durabilă a terenurilor;
- 3.2 Sprijinirea armonizării terenurilor la nivel regional. Acțiune colectivă printr-un mediu de capital social favorabil în ceea ce privește promovarea unei noi Directive a Uniunii Europene privind terenurile, în care terenurile sunt definite ca resurse și drept uman.

Problemă de politică 4. Reforma CAP 2020.

Propuneri de politici:

- 4.1 Înlocuirea obiectivelor privind subvențiile, având în vedere și cadrul estic și dimensiunile sale sociale și economice;
- 4.2 Redefinirea producției ca fiind bazată pe calitate și stabilirea unor obiective de mediu realizabile sprijinite de noua CAP;

- 4.3** Introducerea de stimulente în sprijinul planurilor de acțiune pe termen lung în cadrul reformei CAP, bazate pe instrumente și cadre internaționale, ar fi UNDROP, UNDFP și VGGT.

Atelierul național al Franței

Agricultura familială

1. Capital: acesta este reținut în principal de către agricultori
2. Guvernanță: fermierii au o responsabilitate managerială în exploatare sau în organizația fermierilor
3. Proprietate: fermierii fac parte din structura de guvernanță pentru deciziile privind utilizarea terenurilor, indiferent dacă terenul este public, privat sau comunal.

Relocalizarea lanțului valoric

1. Franța: relocalizarea lanțurilor valorice înseamnă lanțuri valorice scurte legate de teritoriu. Ele integrează producția, prelucrarea și vânzarea. Re-localizarea a căpătat importanță în Franța, având în vedere schimbările din contextul economic, nevoia de finanțare și noile piețe de desfacere. Autoritățile locale îl susțin; cu toate acestea, există încă provocări în infrastructură și în regulament.
2. România: există două contexte de relocalizare: unul formal, cu agricultură contractuală de către marile întreprinderi agricole; și una informală de către micii producători care fac vânzări directe și comercializare. Relocalizarea este importantă, deoarece este vorba despre o distribuție egală și favorabilă incluziunii a valorii adăugate. Există mai multe inițiative ale lanțurilor valorice scurte prin intermediul grupurilor formale de acțiune locală (82, în prezent); există, de asemenea, o propunere pentru un program de achiziții instituționale. Provocarea majoră este schimbarea obiceiurilor consumatorilor.

Recomandare cheie:

1. Lanțurile valorice scurte reprezintă un model de dezvoltare teritorială și de consolidare a agriculturii familiale
2. Mijloacele de construire a modelului lanțurilor valorice scurte sunt: a. campanii de sensibilizare sau de sensibilizare a consumatorilor; b. promovarea îmbunătățirii cadrului de reglementare la nivel european pentru o recunoaștere clară a agriculturii familiale; c. consolidarea organizațiilor colective și promovarea inovării sociale.
3. Acțiunea colectivă poate fi consolidată prin formalizarea rețelelor noi sau deja existente de organizații ale fermierilor. Memorandumul de înțelegere este unul dintre rezultatele atelierului național francez care simbolizează o mai bună sinergie apărută în urma unei activități BOND ca modalitate de a accelera cooperarea.

Atelierul național din Rep. Moldova

Recomandare:

1. (la nivel național) să revizuiască legile și să ofere stimulente, precum și să elaboreze strategii sectoriale;
2. (la nivel european) să recunoască cooperarea dintre agricultori ca o prioritate sectorială a CAP;
3. (la nivel instituțional) crearea unui actor instituțional care promovează asociațiile și instalarea unui program de consolidare a capacităților;

4. îmbunătățirea eficienței și a calității educației și acordarea de stimulente fiscale;
5. îmbunătățirea sinergiilor și a colaborării între donatori și a bunelor practici de diseminare;
6. să ofere sprijin tehnic și politic pentru politicile și strategiile publice de elaborare, să susțină transferul de inovare și de bune practici, să ofere resurse pentru sprijinul instituțional pentru inițiativele de cooperare și mobilizarea resurselor.

Concluzie

În concluzie, proiectul BOND din regiune a avut ca scop impactul cadrului agricol european în două moduri.

Pe termen mediu:

- a asigurat consolidarea capacităților și a instruit fermierii.
- a elaborat o serie de planuri de acțiune multi-actor pentru diferitele grupuri de fermieri, în diferite sectoare agricole.
- a sprijinit acordurile formale dintre părțile interesate.
- a dezvoltat un portal web ușor de utilizat.

Pe termen lung:

- aceasta va spori mobilizarea către un public mai larg de consumatori și cetățeni la nivel local pentru a crește interesul și conștientizarea cu privire la beneficiile de a lucra cu alții.
- aceasta va aduce un nivel mai ridicat de recunoaștere a importanței agricultorilor și a administratorilor de terenuri pentru societățile europene.
- va acorda acces la o colecție de referințe scrise și digitale cu un set specific de bune practici și recomandări pentru factorii de decizie de nivel înalt din UE și din țările naționale.
- va urmări în mod direct implicarea generațiilor viitoare și pregătirea foilor de parcurs pentru viitorul agriculturii în Europa.

Prin toate activitățile sale, BOND a pus câteva întrebări importante. Una dintre ele este, ce fel de cooperare? În Europa, există multe diferențe între regiuni și țări. Țările estice și occidentale pot învăța unele de la altele, pot coopera și partaja capital social. Se poate învăța din modul în care comunitățile locale din economiile de tranziție se opun cu tradițiilor lor planurilor naționale de modernizare; se poate învăța să transforme un trecut de colectivizare forțată într-un viitor de cooperative voluntare inovatoare. Țările partenere BOND s-au luptat să transforme concurența în cooperare: o nouă relație între state, între stat și comunitatea locală, între fermieri poate genera modalități inovatoare și de succes pentru atingerea obiectivelor comune.

O altă întrebare pe care BOND a pus-o este, ce fel de acțiune colectivă? În agricultură, ea ia forma unor colective și cooperative de țărani, fermieri și administratori de terenuri. Istoria entităților colective este indispensabilă pentru construirea de soluții inovatoare și creative pentru noile probleme și provocări cu care se confruntă în prezent agricultura europeană. Analizarea și înțelegerea dinamicii acțiunii colective agricole este cheia identificării problemelor de politică și a următoarelor propuneri de politici care trebuie adresate factorilor de decizie la diferite niveluri. Producătorii de alimente trebuie să fie implicați în procesele legislative de construire a unor sisteme alimentare favorabile incluziunii. Partenerii BOND au luat în considerare mai multe abordări și metodologii: agroecologia a fost una dintre cheile importante de rezolvare pentru a ajunge la soluții incluzive, eficiente și inovatoare.

Instrumentele internaționale vechi și noi pot fi utilizate pentru a împărtăși o înțelegere comună și pentru a promova acțiuni comune. Actorii implicați în agricultură lucrează la nivel internațional, regional, național și local. Aceasta înseamnă partajarea drepturilor și îndatoririlor, oferirea și primirea, inspirarea și deschiderea la sugestii. CAP este politica comună în ceea ce privește agricultura europeană: este un instrument general, construit prin contribuția comunității care urmează să fie aplicat la diferitele scenarii pe care le oferă țările. Țările ar trebui să contribuie în mod egal la reforma sa, iar în ceea ce privește punerea în aplicare la nivel național, toate entitățile trebuie luate în considerare în mod egal. CAP este politica agricolă care are un impact asupra întregii Europe, iar reforma sa este punctul de plecare de la care abordările agriculturii din Europa se pot schimba. Printre partenerii BOND, CUMA, ProEntranse și Eco Ruralis, au acționat împreună, schimbând cunoștințe și experiență, adoptând idei noi și eradicând prejudecățile negative. CUMA a învățat că lanțul valoric scurt poate fi un instrument de dezvoltare teritorială. ProEntranse a declarat pentru Republica Moldova că noile forme de acțiune colectivă pot contura o nouă idee de cooperare voluntară în țară. Eco Ruralis a văzut în independența alimentară, agroecologie, transparență și incluziune cheile pentru o nouă CAP. Toți au văzut, au învățat și au spus. Legarea fermierilor, a cetățenilor, a instituțiilor și a guvernului, conectarea cunoștințelor la bunele practici și conectarea rețelelor internaționale permit capitalului social să devină principala forță în remodelarea agriculturii europene și a producătorilor de alimente.